

LA LLENGUA EN ELS TESTAMENTS: EL CODI DE SUCCESSIONS I EL CODI CIVIL COMPARATS

Lluís JOU I MIRABENT

Notari

I. INTRODUCCIÓ

El desembre de 1991 dues lleis, una estatal i l'altra catalana, van regular específicament la qüestió de l'ús de les llengües en la redacció dels testaments. Es tracta de la Llei estatal 30/1991, de 20 de desembre, de modificació del Codi civil en matèria de testaments (BOE 306, de 23 de desembre de 1991) i de la Llei catalana 40/1991, de 30 de desembre, o Codi de successions per causa de mort en el dret civil de Catalunya (DOCG núm. 1544, de 21 de gener de 1992).

Les dues lleis coincideixen en el temps d'aprovació, promulgació i publicació. Fins i tot ho fan en la tramitació parlamentària atès que el projecte de llei estatal va ser publicat en *Butlletí Oficial de les Corts Generals* (Congrés) el 31 de maig i el de la catalana en el del Parlament de Catalunya el 3 de juny de 1991. El tractament que fan de la qüestió idiomàtica és, però, radicalment diferent tal com pretenc exposar en aquest treball. El pas d'ambdues lleis pels respectius parlaments va ser contemporani a la forta polèmica oberta amb ocasió del recurs d'inconstitucionalitat presentat pel Govern de l'Estat per motius competencials contra la Llei catalana de filiacions i la campanya contra l'esmentat recurs que va culminar amb el manifest signat al Col·legi d'Advocats per totes les institucions jurídiques catalanes el 26 de novembre d'aquell any. Això podria fer pensar que els projectes van ser l'un causa de l'altre i que van pretendre neutralitzar-se. Personalment opino que no hi va haver cap intencionalitat per part del Govern català per contrarestar el projecte estatal, atès que aquest havia iniciat la redacció final del projecte de Codi de successions

pel gener, abans de conèixer-se l'existència d'aquell. Crec més aviat que el projecte estatal va ser un intent d'evitar una «proliferació» de lleis autonòmiques que havien anat suprimint la intervenció de testimonis en els testaments (Llei de les Corts Aragoneses de 1985, Llei del Parlament Balear de 1991) i que es va aprofitar el projecte per intentar «aclarir» que els notaris no tenien obligació de conèixer les llengües oficials diferents de la castellana de les comunitats autònomes que en tenen una de pròpia.

II. LA LLEI CATALANA: L'ARTICLE 109 DEL CODI DE SUCCESSIONS

L'article 109 del Codi de successions (en endavant CS) regula la llengua del testament¹ com una formalitat general de la seva redacció segons la tècnica actual i estableix:

«Article 109. El testament es redacta en la llengua oficial a Catalunya que l'atorgant escull.

»Es pot testar en llengua no oficial a Catalunya sempre que el notari autoritzant conegui aquesta llengua i, si el notari no la coneix, en presència i amb intervenció d'un intèrpret, no necessàriament oficial, elegit pel testador i acceptat pel notari que ha de signar. El testament s'escriu en la llengua oficial a Catalunya que elegeix el testador i, si aquest ho sol·licita, a més a més, en la llengua no oficial de què es tracti.

»El testador pot atorgar testament hològraf en la seva pròpia llengua, àdhuc si aquesta no és oficial a Catalunya o és una llengua estrangera.»²

El preàmbul de la Llei fa una referència explícita a aquest article tot dient que «L'article 109 és manllevat de la Llei de normalització lingüística i estableix el principi que la llengua del testament és la que elegeix el testador.»

1. Com a antecedent llunyà de la regulació de la llengua del testament en el dret de Catalunya pot fer-se esment de la Constitució pactada amb Carles I en la quarta Cort de Montsó, l'any 1542: «Perquè los laics que no saben ni entenen la lengua latina millor sapien i entenan lo que disposen, i ordenan en las suas ultimas voluntats, statuim i ordenam que los Notaris no pugan rebre ni testificar testaments, codicils i donacions mortis causa sino en lengua vulgar cathalana. Volem, empero la present constitució esser duradora fins a la conclusió de las primeras Corts» (Constitucions i altres drets de Catalunya [VI-2, vol 3]).

2. El darrer paràgraf va ser introduït al projecte en la discussió parlamentària.

L'article 109 estableix, per tant, dues normes bàsiques: *a)* El testament atorgat a Catalunya davant de notari (i per extensió davant de rector) ha de quedar escrit (redactat) en una de les llengües oficials a Catalunya, és a dir, en català o en castellà. *b)* Correspon al testador l'elecció de la llengua en què s'expressa la seva voluntat al notari i la de la llengua oficial en què s'ha de redactar. Roca Ferrer (Roca Ferrer, Xavier, a *Comentarios al Código de sucesiones*, Barcelona, Bosch Casa Editorial, 1994: Comentari a l'article 109) remarca que el CS no exigeix que el testament s'escrigui precisament en la llengua emprada pel testador per tal de comunicar-se amb el notari, sinó que s'ha d'escriure en llengua oficial, si bé la Llei el que busca és que hi hagi una clara comprensió o comunicació entre el testador i el notari. Roca Ferrer exposa els supòsits següents, que poden donar-se habitualment:

1. Testament redactat en una sola llengua

a) Quan l'atorgant, amb independència de la llengua que utilitzi per comunicar-se amb el notari, conegui suficientment la llengua o llengües oficials, és el testador qui escull la llengua en què es redacta el testament.

b) Quan el testador s'expressi en llengua no oficial i no conegui ni el català ni el castellà, s'escriurà forçosament en una d'aquestes llengües. Si el notari coneix la llengua en què s'expressa el testador ell mateix farà, oralment, la traducció del text escrit en llengua oficial a la llengua emprada pel testador.

c) Quan el testador desconeix el català i el castellà i s'expressa en llengua no oficial desconeguda pel notari (o, encara que aquest la conegui, no vulgui acceptar la responsabilitat de la traducció), caldrà la intervenció d'un intèrpret, no necessàriament oficial. Aquest intervindrà en l'acte d'atorgament i traduirà al testador la lectura que faci el notari del text redactat en llengua oficial a la no oficial que entén el testador i al notari la manifestació del testador que troba el testament conforme a la seva voluntat. L'intèrpret haurà de signar i, segons Roca Ferrer, caldrà que intervinguin també dos testimonis en el testament (article 108 cs) si bé podria discutir-se si l'intèrpret ja compta com a testimoni i per tant només en caldria un segon, i fins i tot si és realment necessària aquesta intervenció. L'elecció del traductor correspon al testador, si bé el notari pot qualificar-ne la idoneïtat i, per tant, podrà rebutjar l'intèrpret quan li mereixi poca

confiança. En qualsevol cas, entenc que la responsabilitat per traduccions errònies o deficientes no recaurà en el notari, sinó en el traductor.

2. Testament redactat en dues llengües

a) El cs preveu la doble redacció (en una de les llengües oficials i en una de no oficial) només a petició del testador en el cas que aquest testi en una llengua no oficial i ho demani.

b) També pot redactar-se en dues llengües a petició del notari i res no s'oposa al fet que la doble redacció sigui en les dues llengües oficials tal com preveu el Decret 125/1984, de 17 d'abril. Aquesta darrera solució podria ser útil en supòsits de testadors amb família o béns fora de Catalunya que volguessin testar en català i, alhora, deixar-lo escrit en castellà pensant en l'ús del testament a la resta de l'Estat.

En qualsevol dels casos, Roca Ferrer aconsella que es faci constar quina ha estat la llengua «original», amb la qual cosa, en cas de dubte d'interpretació per discrepància entre els dos textos, prevaldrà aquesta. En altre cas entenc que seran d'aplicació les normes de l'article 3 del ja esmentat Decret 125/1984, de 17 d'abril.

En resum, cal dir que es pot testar en llengua no oficial si el notari coneix la llengua en què es pretén fer-ho. Si no la coneix, s'atorgarà amb intervenció d'un intèrpret no necessàriament oficial elegit pel testador i acceptat pel notari que haurà de signar. El testament s'escriu en *una sola llengua*, l'oficial que el testador elegeix, i, *només si aquest ho demana* (o si el notari ho considera convenient), a més a més, en la no oficial de què es tracti, amb independència que sigui una llengua espanyola o estrangera.

III. LA LLEI ESTATAL: L'ARTICLE 684 DEL CODI CIVIL

1. El text legal i la seva motivació

La Llei 30/1991, de 20 de desembre, conté un article únic que modifica setze articles del Codi civil espanyol. Entre altres dóna nova redacció a l'article 684, que fins ara regulava l'anomenat testament fet en llengua estrangera. El nou text estableix:

«Art. 684. Cuando el testador exprese su voluntad en lengua que el Notario no conozca, se requerirá la presencia de un intérprete, elegido por aquél, que traduzca la disposición testamentaria a la oficial en el lugar del otorgamiento que emplee el Notario. El instrumento se escribirá en las dos lenguas con indicación de cuál ha sido la empleada por el testador.

»El testamento abierto y el acta del cerrado se escribirán en la lengua extranjera en que se exprese el testador y en la oficial que emplee el Notario, aun cuando éste conozca aquélla.»

L'exposició de motius de la Llei fa la següent referència a aquest article: «El caso del testador que exprese su voluntad en lengua que el Notario no conoce es objeto de atención especial para asegurar su redacción en la que emplee el testador y para ajustarlo a la pluralidad de las oficiales en España.»

Malgrat la precedent justificació entenc que la nova redacció d'aquest article és fruit d'una maniobra corporativa promoguda per part del notariat més funcionarista que s'entesta a voler creure que tothom té obligació de conèixer el castellà però que ningú, ni els funcionaris (és a dir, els notaris), tenen cap obligació de conèixer les altres llengües oficials. Només cal llegir amb atenció el primer paràgraf del nou article per veure que:

a) Es parteix de la base que el notari no coneix o pot no conèixer la llengua del testador. Una interpretació gramatical simple podria arribar a la conclusió que el text legal fa referència a llengües estrangeres o no oficials, però la lectura íntegra de l'article porta a una equiparació total,

3. El text aprovat per les Corts és idèntic al presentat pel Govern. A la tramitació parlamentària no es va acceptar ni una lletra de l'esmena de Minoria catalana que demanava la següent redacció:

«El testamento se redactará en la lengua oficial en el lugar del otorgamiento que elija el testador.

»Cuando el testador pretenda otorgar testamento en una lengua no oficial en el lugar del otorgamiento que el Notario autorizante desconozca, se requerirá la presencia de un intérprete designado por aquél que traduzca su disposición a la oficial que elija el testador, en la que se escribirá el testamento, que se escribirá, además, en la lengua no oficial utilizada si el testador lo solicita expresamente.

»Cuando de acuerdo con este artículo 9 se requiera la presencia de un intérprete, éste deberá firmar el testamento, declarando la conformidad del original con la traducción.»

El grup parlamentari l'esmena així: «Respetar la realidad plurilingüística de España, en donde existe más de una lengua oficial en determinadas CCAA. Con la redacción propuesta, se equipara la lengua extranjera a la no oficial en el lugar del otorgamiento, se equiparan las lenguas oficiales en cada lugar y se presupone que el derecho de elección de idioma corresponde al ciudadano a quien el Notario, como funcionario público, debe servir.»

pel que fa a la necessitat d'interpret, entre llengua oficial i no oficial, estrangera o no.

b) La traducció s'ha de fer a la llengua oficial en el lloc de l'atorgament que utilitza el notari. Per tant, el Codi civil està negant als ciutadans el dret que el seu testament es redacti només en la seva llengua pròpia, oficial en el lloc de l'atorgament, si el notari no la coneix. En la redacció del testament, és a dir, en la seva plasmació documental, només és determinant la llengua del notari. El testador només té opció entre passar-se al castellà o admetre una redacció bilingüe.

2. *Els supòsits que preveu l'article 684 del Codi civil*

Abans d'arribar a altres conclusions cal, però, analitzar els supòsits previstos per l'article que estudiem, que són:⁴

a) El notari coneix la llengua oficial utilitzada pel testador i en què es redacta el testament. Lògicament el testament s'escriu en una sola llengua i no cal interpret.

b) El notari no coneix la llengua oficial utilitzada pel testador en la qual aquest vol que es redacti el testament. En aquest cas cal un interpret que farà la traducció al castellà i el testament s'escriurà en les dues llengües amb indicació de la que ha utilitzat el testador.

c) El testador utilitza una llengua estrangera (o no oficial al lloc de l'atorgament). Amb independència que el notari la conegui o no, cal que el testament es redacti i s'escrigui en la llengua estrangera o no oficial i en l'oficial que utilitzi (i si és el cas, penso, triï) el notari. En aquest supòsit, si el notari coneix la llengua estrangera o no oficial, pot fer ell mateix la traducció i si no la coneix o no vol assumir-ne la responsabilitat caldrà la intervenció de l'interpret.

Una altra lectura del text ens permet veure que aquests tres supòsits es poden reconduir a dos: El d'utilització de llengües oficials de l'Estat espanyol diferents del castellà (casos *a* i *b*) i el d'utilització de llengües

4. Com a comentari general al nou article 684 del Codi civil es pot consultar el treball extens i meticulós de RUIZ-RICO RUIZ-MORÓN, Julia, a *Comentarios a las reformas del Código Civil*, coordinats per Rodrigo Bercovitz Rodríguez-Cano. Madrid, Tecnos, 1993, pp. 997-1023.

estrangeres o no oficials (cas *c*). El punt primer no planteja ni dubtes ni problemes. Està clar que el testament es redactarà en la llengua oficial elegida pel testador i exclusivament en aquesta.

3. *El testador s'expressa en llengua oficial diferent del castellà*

El punt segon planteja, com a problema inicial, el de l'àmbit d'aplicació territorial de la norma en el seu doble caràcter de norma lingüística i norma civil.

Com a norma lingüística sembla clar que no té aplicació a cap dels territoris amb llengua oficial pròpia que han promulgat lleis de normalització o d'ús de la seva llengua, atès que totes les lleis (llevat de la del País Basc) contenen normes relatives a instruments públics. Pel que fa a la llengua catalana, a Catalunya l'article 10 de la Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística, disposa, com és ben sabut, que «els documents públics atorgats a Catalunya s'han de redactar en la llengua oficial que l'atorgant escollirà o, si hi ha més d'un atorgant, en la que aquests acordaran». Al País Valencià, l'article 13.1 de la Llei 4/1983, de 23 de novembre, d'ús i ensenyament del valencià, estableix que la redacció dels documents públics es farà en valencià o en castellà a indicació de l'atorgant. Finalment, a les illes Balears, l'article 10.3 de la Llei 3/1986, de 29 d'abril, de normalització lingüística, disposa que els documents públics s'han de redactar en la llengua oficial escollida per l'atorgant. Pel que fa al gallec, l'article 8 de la Llei gallega 3/1983, de 15 de juny, de normalització lingüística, disposa que els documents públics atorgats a Galícia es podran redactar en gallec o en castellà. En cap dels territoris on el català és oficial, i tampoc a Galícia, no es té en compte el supòsit que el notari desconegui la llengua oficial pròpia probablement perquè per als respectius legisladors això és jurídicament un contrasentit.

En els territoris on l'èuscar és oficial la regulació és diferent i sí que es considera el cas que el notari el desconegui. Així, la Llei basca 10/1982, de 24 de novembre, de normalització lingüística, no tracta el tema dels instruments públics, però la Llei 3/1992, d'1 de juliol, sobre dret civil foral del País Basc sí que el tracta en el seu article 15, i estableix que «*los actos y contratos regulados en este Fuero Civil podrán formalizarse en euskera. Salvo lo dispuesto en la legislación lingüística vigente, cuando el acto o contrato se formalice ante notario y éste no conociese el euskera, se precisará un intérprete elegido por el otorgante que traduzca su disposición al castellano, redactándose el documento en ambas lenguas conforme se establece en*

el Reglamento Notarial». Per la seva banda, la Llei foral 18/1986, de 15 de desembre, sobre regulació de l'ús del basc, en el seu article 12 disposa que «los documentos públicos deberán redactarse en la lengua oficial que el otorgante elija, o, si hubiere más de un otorgante, en la que éstos acuerden». Nogensmenys, la Llei 192 de la Compilació de Navarra, en la redacció que li ha donat la Llei foral 5/1987, d'1 d'abril, diu que «los navarros podrán testar en vascuence, si bien cuando el testamento se otorgare ante notario y éste no conociere el vascuence, se precisará la intervención de dos intérpretes elegidos por el testador que traduzcan su disposición al castellano; el testamento se escribirá en las dos lenguas conforme se establece en el Reglamento notarial».⁵

Malgrat que al País Basc i a Navarra s'opti per solucions similars a les del Codi civil, em sembla clar que en cap dels sis territoris a què he fet referència aquest, el cc, hi és aplicable directament i sí només, si és el cas, supletòriament. Això resulta del fet que la competència legislativa per establir el règim lingüístic i d'oficialitat de les diferents llengües de cada comunitat autònoma és precisament de la comunitat. Així resulta clarament, a parer meu, de la stc 74/1989, de 24 d'abril, que resol el conflicte de competències promogut per l'Estat en relació amb el Decret 125/1984, de 17 d'abril, que regula l'ús de la llengua catalana en les escriptures públiques quan, en el seu fonament jurídic 3 declara que «... del juego del artículo 3.2 de la Constitución y del 3 del Estatuto de Autonomía de Cataluña... deriva la competencia en materia lingüística de la Generalidad, que resulta de esta forma habilitada para determinar el alcance de la cooficialidad... La Generalidad puede... no sólo permitir... el uso del catalán en las escrituras públicas, sino también valorar su empleo...».⁶ També resulta, de manera menys clara, del FJ quart de la stc 82/1986.

5. L'article 149 del Reglament notarial encara vigent disposa que «cuando el documento se otorgue en territorio español en el que se hable idioma o dialecto peculiar del mismo y todos o alguno de los otorgantes sean naturales de aquel territorio sometidos a su derecho foral, el Notario, siempre que entienda suficientemente, declarándolo así, el idioma o dialecto de la región, a solicitud del interesado, redactará el instrumento público en idioma español y en la lengua o dialecto de que se trate, a doble columna, para que simultáneamente puedan leerse y apreciarse ambas redacciones, procurando que gráficamente se correspondan en cuanto sea posible, a cuyo efecto deberá tachar las líneas que por ello queden en blanco a terminación de la columna que resulte menor». Vegeu sobre la interpretació que cal donar ara a aquest article el meu treball (avui relativament desfassat) JOU MIRABENT, Lluís, *El fet lingüístic i el document notarial*, Barcelona, REVISTA DE LENGUA I DRET, núm. 6, desembre de 1985, pp. 127 i ss.

6. Vegeu la ressenya que de la Sentència va fer Antoni Milian i Massana i el comentari que hi vaig fer jo mateix al núm. 13 de la REVISTA DE LENGUA I DRET, corresponent al desembre de 1989.

D'altra banda, la STC 156/1993, de 26 de maig, que resol el recurs d'inconstitucionalitat presentat per l'Estat contra dos preceptes de la Compilació del Dret civil de Balears (Decret legislatiu 79/1990, de 6 de setembre) permet arribar a la mateixa conclusió quan, en relació amb la competència del Parlament de les Illes per regular la intervenció dels testimonis en els testaments oberts, diu que «... el intérprete ha de cuidar aquí de salvar la concordancia entre la exclusiva competencia del Estado en este ámbito y la que pueda ostentar determinada Comunidad Autónoma para legislar sobre institutos jurídicos integrados en su Derecho civil (per extensió, que siguin competència de la comunitat autònoma) ...no será aceptable un entendimiento tan lato de aquella competencia estatal que venga a impedir toda ordenación autonómica sobre actos o negocios jurídicos con el solo argumento de que unos u otros pueden o deben formalizar(se) mediante instrumento público...».

Com a conseqüència de tot plegat resulta que l'article 684 del cc no és aplicable com a norma reguladora de la coexistència de llengües oficials a Catalunya, País Valencià, illes Balears, Galícia, Euskadi i Navarra. Com que de moment (a reserva del tractament que podria donar-se a l'àrab en els estatuts de Ceuta i Melilla) no hi ha cap altre territori de l'estat amb dues llengües oficials, l'article 684, en el seu primer paràgraf, no té cap aplicació pràctica.

4. Expressió del testador en llengua estrangera

El segon paràgraf del nou article 684 fa referència exclusivament al supòsit en què el testador s'expressa en llengua estrangera. El text legal disposa que en aquest cas (el supòsit ben freqüent que un francès o un alemany pretengui atorgar testament a qualsevol poble de la costa), malgrat que el notari conegui perfectament la llengua estrangera (francesa o alemanya, o fins i tot l'anglesa si aquesta s'utilitza com a llengua d'interposició), caldrà escriure *necessàriament* el testament en la llengua en què el testador i el notari s'han entès i en la llengua oficial que triarà el notari.

En aquest punt el nou article del Codi civil, que innova el text del precedent 684,⁷ planteja la qüestió prèvia de si es tracta d'una matèria

7. El text anterior de l'article 684, que era l'original de 1889, establí que: «Para testar en lengua extranjera se requiere la presencia de dos intérpretes elegidos por el testador, que traduzcan su disposición al castellano. El testamento se deberá escribir en las dos lenguas.» Com a resum de la seva interpretació vegeu el comentari de TORRES GARCÍA, Teodora F., a *Comentario del Código Civil*, Madrid, Ministeri de Justícia, 1991.

civil o si es tracta d'una regulació purament lingüística. Si s'opta per la segona solució, cal llavors interrogar-se si les competències de les comunitats autònomes amb llengua pròpia per regular l'ús d'aquestes s'estenen només a la solució del «conflicte» entre llengua pròpia i castellà, o si també ho fa a la del «conflicte» llengües oficials-llengües estrangeres. A parer meu la qüestió és només teòrica perquè la resposta és tan evident en favor de la segona opció que no permet discussió. ¿Seria possible regular l'estatut d'oficialitat de la llengua pròpia en relació amb una altra llengua oficial (el castellà) i no fer-ho en relació amb llengües estrangeres no oficials? Per tant, si es considera que és una norma purament lingüística, no serà aplicable a cap dels sis territoris amb legislació pròpia en la matèria.

Si s'opta per considerar que la regulació de la llengua dels testaments és una qüestió de forma més lligada al dret civil que al lingüístic, podem arribar a considerar que el segon paràgraf de l'article 684 CC és d'aplicació directa o supletòria, segons les normes d'aplicació del dret civil estatal que resulten de l'article 149.1.8 CE i dels articles 13 i següents del CC i l'extensió de la legislació civil autonòmica.

Personalment entenc que l'article 684 és una norma lingüística i que, per tant, no es podrà al·legar el seu caràcter de llei civil per tal que l'estat passi a regular qüestions que puguin alterar la legislació lingüística autonòmica. Nogensmenys, és probable que, pel que fa al paràgraf segon, es pugui invocar la tradició legislativa de l'Estat, que ha previst la qüestió del «testament en llengua estrangera» com una qüestió formal i, per tant, es prediqui del segon paràgraf un caràcter de norma civil aplicable supletòriament, de moment, a les illes Balears, el País Valencià, Navarra, País Basc i Galícia. En cap cas l'article 684 CC no té aplicació a Catalunya perquè l'article 109 del CS absorbeix el doble contingut del 684 CC.

IV. CONCLUSIÓ

L'article 109 del CS i el nou article 684 CC regulen tots dos, com a lleis civils, la llengua dels testaments considerada com a qüestió de forma.

Les solucions adoptades són totalment diverses. En el Codi civil preval la llengua del notari. En la llei catalana la del testador. En el Codi civil el testament s'escriu sempre en les dues llengües si el notari no coneix la del testador, encara que aquesta sigui oficial en el lloc on s'atorga el testament. Finalment, en el Codi civil, tractant-se de llengües estrangeres, el testament s'ha d'escriure necessàriament sempre en les dues llengües (estrangera i l'oficial que el notari conegui), fins i tot quan el notari

coneix la llengua estrangera. En la llei catalana, en canvi, la llengua estrangera s'equipara simplement a la no oficial. Per tant, és possible a Catalunya redactar el testament només en llengua oficial malgrat que el notari i el testador es comuniquin en una llengua estrangera (ni que sigui d'interposició) sigui perquè el notari la coneix (llavors no cal cap esment especial) o perquè s'utilitza un intèrpret (llavors aquest haurà de firmar).

Les diverses solucions legislatives al mateix problema manifesten el rerefons ideològic dels legisladors respectius: per al legislador estatal la diversitat de llengües és vista com a problema i com a possible font de conflictes. Per això exigeix el doble text quan s'usen llengües estrangeres i per això preveu, amb tota *naturalitat*, que un notari pugui desconèixer una llengua oficial amb negació de la conseqüència essencial de la declaració d'oficialitat i per això dóna al notari, en certa manera, el dret a elecció de la llengua. Per al legislador català la coexistència de llengües no implica problemes especials i es limita a establir que és el ciutadà el qui elegeix la llengua en què vol testar.

